

κεντρῶσαν ἢ ὡς συμπεριλαβόν, ἅπαντα τὰ ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἀπαρ-
γραπτα ἀδιάσειστα καὶ ἀναφαίρετα στοιχεῖα, τὰ ἐν τῇ ἀνεξαντλήτῳ ἐθνικῇ παρακα-
ταθήκῃ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων θησαυρισθέντα, κατὰ τὸν μακροαῖωνα βίον τῆς
ἑλληνικῆς φυλῆς εἰς τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Ὁ διακεκριμένος μελετητῆς των φέρει διὰ τῆς συγγραφῆς του ταύτης, εἰς τὴν
ἐπιφάνειαν, ὠρισμένα, τινὰ μόνον ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῶν γεγονότων ἐκείνων : Αὐτὰ
τὰ ὁποῖα, διὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον, κρίνει σήμερον περισπούδαστα, εἴτε διότι
δὲν εἶχον ἄλλοτε χρησιμοποιηθῆ δεόντως εἴτε διότι τὰ θεωρεῖ τώρα ἐνδεικτικῶς
ἐπίκαιρα καὶ ὑπομνήσεως ἄξια.

Ἐξ ἄλλου, τὰ τοιαῦτα στοιχεῖα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον των διάσπαρτα. Ὅμως
τὰ ἐθνικῆς φύσεως ζητήματα, συχνάκις τίθενται ἀπροόπτως καὶ εἰς βαθμὸν μὴ
δίδοντα τὸν καιρὸν πρὸς τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ συγκέντρωσιν τῶν στοιχείων ἐκείνων,
ἅτινα, μετὰξὺ ἄλλων, κέκτηνται περιστατικῶς ἀποφασιστικὴν σημασίαν.

Δι' αὐτό, τὸ ἔργον περὶ τοῦ ὁποίου παρὰ τὴν ἀναρμοδιότητά μου εἶχον τὴν
τιμὴν νὰ ὀμιλήσω, καὶ ὡς ἀπαρχὴ ἀκόμη τοιαύτης περισυλλογῆς εἰς ἐνιαῖον, μέγα
ὄσον καὶ ἡ σημασία του, ἔργον, ἀπάντων τῶν ἀφορῶντων εἰς μίαν τῶν ἐπισήμων
προσώπων τοῦ ἐθνικοῦ προβλήματος, δέον ἐπίσης νὰ χαιρετισθῆ μετὰ τῆς προση-
κούσης τιμῆς.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΦΑΚΕΛΛΟΥ

Κατόπιν αἰτήσεως τοῦ κ. Ἐμ. Λουκίδου, κατοίκου Θεσσαλονίκης, ἐπιτρέπεται
νὰ κατατεθῆ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας ὁ συνυποβληθεὶς κλειστὸς φάκελλος.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ

ΔΗΜ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ. — *Ἡ διδασκαλία τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα*¹.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ. — *Ψυχολογικαὶ πειραματικαὶ ἔρευναι.* Ἡ ἠθικὴ συνείδησις καὶ
ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὰς ἄλλας ψυχικὰς λειτουργίας. Β'. Ἡ ἠθικὴ συνείδησις
καὶ ἡ νοητικὴ ἰκανότης, ὑπὸ *Θεοφίλου Βορέα* καὶ *Μαρίας Κισσάβου* *.

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πορίσματα ἐρευνῶν γενομένων
ἐν τῷ Ψυχολογικῷ Ἐργαστηρίῳ τοῦ Πανεπιστημίου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς δίδος

¹ Ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν *Πολιτικὴν Ἐπιθεώρησιν*, τεύχ. 3-4 (1-28 Φεβρουαρίου 1946).

* THÉOPHILE BCRÉAS ET MARIE KISSAVOU. — *Corrélation entre la conscience morale et l'intelligence.* — Ἐκ τοῦ Ψυχολογικοῦ Ἐργαστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Μαρίας Κισσάβου, ἐπιμελητοῦ τοῦ Ἐργαστηρίου, καὶ ἀναφερομένων εἰς τὰς συναφείας, αἱ ἐμφανίζουσι πρὸς ἀλλήλας αἱ ψυχικαὶ λειτουργίαι.

Λέγομεν *συνάφειαν* δύο ψυχικῶν λειτουργιῶν ἢ ἰκανοτήτων τὴν σχέσιν, καθ' ἣν εἰς τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἀνάπτυξιν καὶ ἐκδήλωσιν τῆς μιᾶς ἀντιστοιχεῖ μάλλον ἢ ἕττον ἀνάπτυξις καὶ ἐκδήλωσις τῆς ἐτέρας.

Εἶναι δὲ ἡ συνάφεια συνήθης ἐν ταῖς ψυχικαῖς λειτουργίαις, αἰτία δὲ αὐτῆς εἶναι βαθυτέρα τις ἐνότης καὶ συγγένεια ἢ συνάρτησις, ἣν ἔχουσι αὐταὶ πρὸς ἀλλήλας.

Τοιαύτην συνάφειαν καὶ ἄλλοι ἐρευνηταὶ ἀνεζήτησαν ἐπὶ τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν, ἐξιχνεύσαμεν δὲ ἄλλοτε καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῆς μνήμης καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος¹, τῆς φαντασίας καὶ τῆς μνήμης², τῆς φαντασίας καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος³, τοῦ χρόνου τῆς ἀντιδράσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος⁴. Ἐρχόμεθα δὲ ἤδη εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν πορισμάτων ἐρευνῶν ἡμῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀνίχνευσιν συναφείας ἐπὶ ἄλλων ψυχικῶν λειτουργιῶν, ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς συναρτήσεως ταύτης πρὸς τὴν νόησιν, καὶ δὴ τὴν νοητικὴν ἰκανότητα ἐν τῇ στενωτέρᾳ αὐτῆς ἐννοίᾳ.

¹ *Ἠθικὴν συνείδησιν* λέγομεν, ὡς ἐδηλώθη καὶ ἀλλαχοῦ⁵, τὸ σύνολον τῶν ἠθι-

¹ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ, Πειραματικαὶ μνημονικαὶ ἐρευναι. Εὐφύια καὶ μνήμη, ἐν *Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 6, 1931, σ. 133 κ. ἐξ. — *Ἀνάλεκτα*, 2, 1939, σ. 135 κ. ἐξ.

² ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑΣ, Recherches de psychologie expérimentale. L'imagination et ses relations avec les autres fonctions psychiques. B. L'imagination et la mémoire, ἐν *Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 13, 1938, σ. 706 κ. ἐξ. — Πρβλ. THEOPHIL BOREAS, Experimentelle psychologische Forschungen. Die Phantasie und ihre Beziehungen zu den anderen Seelentätigkeiten. B. Phantasie und Gedächtnis, ἐν *Archiv für die ges. Psychologie*, 105, 1939, σ. 243 κ. ἐξ. — *Ἀνάλεκτα*, 3, 1940, σ. 148 κ. ἐξ.

³ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑΣ, Recherches de psychologie expérimentale, L'imagination et ses relations avec les autres fonctions psychiques. C. L'imagination et l'intelligence, ἐν *Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 14, 1939, σ. 303 κ. ἐξ. — Πρβλ. THEOPHIL BOREAS, Experimentelle psychologische Forschungen. Die Phantasie und ihre Beziehungen zu den anderen Seelentätigkeiten. C. Phantasie und Intelligenz ἐν *Archiv für die ges. Psychologie*, 105, 1939, σ. 258 κ. ἐξ. — Ἐκατονταετηρὶς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, σ. 63 κ. ἐξ. — *Ἀνάλεκτα*, 3, 1940, σ. 163 κ. ἐξ.

⁴ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑΣ, Recherches expérimentales. Le temps de réaction et sa relation avec l'intelligence, ἐν *Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 11, 1936, σ. 132. — ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ, Ὁ χρόνος τῆς ἀντιδράσεως καὶ ἡ εὐφύια, ἐν *Ἐπετηρίδι Φιλοσ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*, 1936, σ. 5 κ. ἐξ. — *Ἀνάλεκτα*, 3, 1940, σ. 215 κ. ἐξ.

⁵ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ, Ἡ ἠθικὴ συνείδησις καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὰς ἄλλας ψυχικὰς λειτουργίας. Ἡ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, ἐν *Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 15, 1940, σ. 93 κ. ἐξ.

κῶν ἀρχῶν, ὡς ἔχει ἕκαστος ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ κατ' αὐτὰς κρίνειν τὰς βουλήσεις καὶ τὰς πράξεις, τὰς τε ἰδίας καὶ τὰς ἀλλοτρίας, δῆλον ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀξίας καὶ ἀπαξίας. Προϋποθέτει δὲ ἡ ἠθικὴ συνείδησις οὐ μόνον τὴν γνῶσιν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν ἀλλὰ καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς ὑποχρέωσης τοῦ πράττειν συμφῶνως πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας, ἔχει δὲ καὶ συναισθήματα ἀνάλογα συνακολουθοῦντα καὶ ἐπάγεται διαφέρον μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς ἐνεργείας.

Εἶναι δὲ ἡ συνείδησις αὕτη τελειότερα καὶ ἀτελεστέρα. Τελειότερα ἢ κυρία ἠθικὴ συνείδησις εἶναι ἐκείνη, ἣτις ἐγκρίνει μὲν πᾶσαν πρᾶξιν συμφωνοῦσαν πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς κρατούσης ἠθικῆς, ἀποδοκιμάζει δὲ πᾶσαν ἐνέργειαν ἐναντιουμένην πρὸς αὐτάς, ἐμφανίζει δὲ ἀνώτερα ἑλατῆρια, οἷον συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος καὶ σεβασμὸν πρὸς τὸν θεῖον καὶ τὸν ἀνθρώπινον νόμον, ἔτι δ' εὐγενέστερα ἐπακολουθήματα, τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως διὰ τὴν παράβασιν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ἠθικὴν κατὰπτωσιν καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἀτελεστέρα δὲ εἶναι ἡ συνείδησις, ἣτις ἀποβλέπει εἰς κατώτερα ἑλατῆρια, οἷον φόβον καὶ συμφέρον καὶ ἄλλα ὅμοια, ὡς ἐπακολουθήματα δὲ τῶν πράξεων χαρακτηρίζει τὴν ὕλικὴν ἀμοιβὴν καὶ τὴν τιμωρίαν. Ἐξω τοῦ κύκλου τούτου τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καθόλου ἴσταται ἡ ἠθικὴ ἀδιαφορία, ἣτις φέρεται πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀναρχίαν καὶ ζῆ ἐπέκεινα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

Νοητικὴν δὲ ἰκανότητα καλοῦμεν ἐν στενωτέρῳ ἐννοίᾳ τὴν ψυχικὴν ἐνέργειαν, δι' ἧς δημιουργεῖται ἡ γνῶσις, καὶ δὴ ἡ ὀρθὴ καὶ ἀκριβὴς γνῶσις, ἣτις τὴν σχέσιν τῶν ὄντων καὶ γινομένων καθορίζει, ἔτι δὲ τὸ ἐκάστοτε πρακτέον ἐν τῷ βίῳ¹.

Ἐμφανίζει δὲ καὶ ἡ ψυχικὴ αὕτη ἐνέργεια παντοίους ἰσχύος βαθμοὺς ἐν τῇ ἐκδηλώσει, διακρίνεται δὲ εἰς ἀνωτέραν, τῆς ὑποίας ὄριον ὑπέρτατον εἶναι ἡ μεγαλοφυΐα, μέσην καὶ κατωτέραν.

Σκοπὸς τῆς ἐρεῦνης. — Σκοπὸς τῆς ἐρεῦνης ἦτο νὰ καθορίσῃ εἰδικώτερον τὰ ἐξῆς ζητήματα.

1. Ὑπάρχει συνάφεια τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν νοητικὴν ἰκανότητα; Ὁ ἔχων δῆλα δὴ συνείδησιν ἠθικὴν ἔχει πάντως καὶ εὐφυΐαν ἀνάλογον; Ἰσχύει δὲ καὶ τἀνάπαλιν κατὰ κανόνα;

2. Τίς εἶναι ὁ βαθμὸς τῆς συναφείας ταύτης κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ τὰ φύλα;

Τὰ ζητήματα ταῦτα, ἅτινα εἶναι πλείστου λόγου ἀξία διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἐκ παρόδου δὲ μᾶλλον, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἐξητάσθησαν πειραματικῶς ὑπὸ ἄλλων ἐρευνητῶν², ὑπεβάλομεν ἡμεῖς εἰς συστηματικὴν ἐρευναν ἐν τῷ

¹ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ, Ἀκαδημειά, 2, Ψυχολογία, 1933, σ. 265 κ. ἐξ. κ. ἄ.

² JACOBSON - LASK, RULAND, PALLUCH, RIEBESELL καὶ ἄλλων, ὧν αἱ μελέται ἀναγράφονται ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ.

Ψυχολογικῶ Ἐργαστηρίῳ τοῦ Πανεπιστημίου. Ταύτης δὲ τῆς ἐρεύνης τὰ πρῶτα πορίσματα ἀνακοινοῦμεν σήμερον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν.

Υποκείμενα. — Τὰ πειράματα διεξήχθησαν ἐν τῷ Ψυχολογικῷ Ἐργαστηρίῳ τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὰ ἔτη 1936 - 1939, ἐσυνεχίσθησαν δὲ καὶ συνεπληρώθησαν ἔπειτα ἔξω τοῦ Πανεπιστημίου. Εἴχομεν δ' ἐν ταῖς ἐρεύναις ταύταις ὑποκείμενα α) 2000, ἄρρενα 1000 καὶ θήλεα 1000, ἥτοι 250 ἐξ ἐκάστης τῶν ἡλικιῶν 7, 9, 11, 13, 15, 17, 18 καὶ 20 ἐτῶν, β) 600, ἥτοι ἄρρενα 300 καὶ θήλεα 300, ἡλικίας 21-40 ἐτῶν. Ἦσαν δὲ τὰ ὑποκείμενα ταῦτα μαθηταὶ καὶ μαθήτριάι τῶν σχολείων τῶν διαφόρων βαθμῶν καὶ κατηγοριῶν καὶ φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριάι τοῦ Πανεπιστημίου, ἔτι δὲ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν πρακτικωτέρων ἐπαγγελμάτων, καὶ δὴ πάντα κανονικά.

Ἐξητάσαμεν δὲ καὶ ὑποκείμενα μᾶλλον ἢ ἤττον ἀνωμάλως ἔχοντα, τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν προηγμένων ἡλικιῶν, ἵνα ἀκριβέστερον διασαφήσωμεν κατὰ τὸ δυνατόν τὰ ἐρευνώμενα ζητήματα.

Ἄλλὰ μόνον τῶν κανονικῶς ἐχόντων ὑποκειμένων παραθέτομεν ἐνταῦθα τὰ πορίσματα, καὶ δὴ τῶν ἡλικιῶν 7-20 ἐτῶν ταῦτα δὲ τὰ πορίσματα περιελάβομεν εἰς πίνακας δηλοῦντας τὴν συνάφειαν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος. Τῆς δ' ἐρεύνης τῶν ἄλλων ὑποκειμένων τὰ πορίσματα ἄλλοτε θὰ ἀνακοινώσωμεν ἐνταῦθα.

Κριτήρια. — Κριτήρια δ' ἐν ταῖς ἐρεύναις ταύταις εἴχομεν ὅσα καὶ ἄλλοτε μετεχειρίσθημεν πρὸς ἀνίχνευσιν τῆς πορείας τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως¹ καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος², ἥτοι εἰς ἔλεγχον μὲν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τὰ ἐξῆς.

1. Ἐκτίμησιν πράξεως παιδίου, ὅπερ εὔρε καθ' ὁδὸν ὠρολόγιον καὶ παρέδωκεν εἰς τὴν ἀστυνομίαν.

2. Ἐκτίμησιν πράξεως παιδίου, ὅπερ παρήκουσε τὴν ἐντολὴν τῆς μητρός, οὕτω δὲ συνετέλεσεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ μικροῦ ἀδελφοῦ του.

3. Ἐκτίμησιν πράξεως ἐφήβου, ὀρφανοῦ πατρός, ὅστις ὑπερασπίζων τὴν μητέρα ἔπνιξε τὸν βαναύσως πρὸς αὐτὴν φερόμενον θεῖόν του.

4. Ἐκτίμησιν πράξεως ἐφήβου, ὅστις ἐπιθυμῶν νὰ ταξιδεύσῃ κατεκράτησε

¹ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ, Ἡ ἠθικὴ συνειδήσις καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὰς ἄλλας ψυχικὰς λειτουργίας. Ἡ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, ἐν *Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 15, 1940, σ. 93. — *Ἀνάλεκτα*, 4, 1941, σ. 25 κ. ἐξ. — *Μαρίας Κισσάβου*, Ἡ ἠθικὴ συνειδήσις. Α. Ἡ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, 1939.

² ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ, Ἡ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς εὐφυΐας, ἐν *Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 16, 1941, σελ. 43 κ. ἐξ. — *Ἀνάλεκτα*, 4, 1941 σελ. 5 κ. ἐξ.

ποσὸν χρημάτων τοῦ κυρίου του, ἄτινα διὰ πλαστογραφίας ἔλαβεν ἐκ τῆς Τραπεζῆς.

5. Σύγκρισιν καὶ κατάταξιν τῶν τριῶν τελευταίων πράξεων κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς ἠθικῆς βαρύτητος αὐτῶν.

Εἰς ἐξέτασιν δὲ τῆς νοητικῆς ικανότητος κριτήρια εἶχομεν τὰ ἐπόμενα. 1) Συμπλήρωσιν ἑλλειπῶν κειμένων, 2) Κατασκευὴν προτάσεων ἐκ δεδομένων λέξεων, 3) Εὗρεσιν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν, 4) Εὗρεσιν ἀναλογιῶν, 5) Εὗρεσιν αἰτιωδῶν σχέσεων, 6) Εὗρεσιν λογικῶν ἀτοπιῶν, 7) Ἀνίχνευσιν συλλογιστικῶν πλημμελειῶν, 8) Κατανόησιν λογοπαιγνίων, 9) Λύσιν αἰνιγμάτων, 10) Λύσιν μαθηματικῶν προβλημάτων παντοίων, 11) Λύσιν ἀποριῶν ἐπὶ πρακτικῆς ἐνεργείας καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως ἀπεβλέψαμεν τὸ μὲν εἰς τὴν ἀκρίβωσιν τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, ἥτοι τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τῶν ὑπαρχουσῶν ἐν τῇ συνειδήσει, τὸ δὲ, καὶ δὴ πολὺ μᾶλλον, εἰς τὴν κρίσιν τῶν ὑποκειμένων ἐπὶ ἠθικῶν ἐνεργειῶν, ὡς συνήγετο αὕτη μάλιστα ἐκ τῆς ἀνιχνεύσεως τῶν αἰτιῶν τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐλαττηρίων αὐτῶν, ἔτι δὲ τῶν ἐπακολουθημάτων.

Εἶπομεν δ' ἐν τοῖς πρόσθετον ὅτι διὰ τῆς κρίσεως ταύτης συνανιχνεύεται μᾶλλον ἢ ἦττον καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν ἔχουσιν οἱ ἐξεταζόμενοι, καὶ τὸ διαφέρον αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς ἐνεργείας.

Αἱ παρατηρήσεις ἡμῶν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐξετάσεων ἀνῆλθον εἰς 41.600 περιπτώσεις.

Μέθοδος.— Διεξηγάγομεν δὲ τὴν ἔρευναν ὡς ἀκολούθως.

Ἐξιχνεύσαμεν κατ' ἀρχὰς τὴν ἠθικὴν συνείδησιν καὶ τὴν νοητικὴν ικανότητα πάντων τῶν ὑποκειμένων διὰ τῶν μνημονευθέντων κριτηρίων καὶ δὴ κατὰ τὰς μεθόδους, ἃς ὑπετυπώσαμεν ἀλλαχοῦ¹.

Κατόπιν δὲ προέβημεν εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς συναφείας τῶν ικανότητων τούτων.

Καὶ πρῶτον μὲν εὗρομεν τὴν συνάφειαν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ικανότητος καθόλου ἐν πάσαις ταῖς ἡλικίαις 7 - 20 ἐτῶν, ἐπὶ τε τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θηλέων ἐν διακρίσει.

Ἐπειτα διεκρίναμεν τὰ ἐξετασθέντα ὑποκείμενα εἰς δύο τάξεις, τῆς τελειοτέρας καὶ τῆς ἀτελειοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως κατὰ λόγον τῆς περὶ τὴν ἠθικὴν συνείδησιν ικανότητος αὐτῶν. Περιελάμβανε δ' ἑκατέρα τῶν τάξεων τούτων ἄρρενα καὶ θήλεα 7 - 13 ἐτῶν καὶ 15 - 20 ἐτῶν.

Καὶ τὰ μὲν τῆς πρώτης τάξεως ἦσαν ἐν ὄλῳ 1602, ἥτοι

¹ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ, Ἡ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, ἐν *Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 15, 1940, σελ. 93 κ. ἐξ.— *Ἀνάλεκτα*, 4, 1941. Ἡ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς εὐφυΐας, ἐν *Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 16, 1941, σελ. 43 κ. ἐξ.— *Ἀνάλεκτα*, 4, 1941.

ηλικίας 7 - 13 ἐτῶν	395 ἄρρενα καὶ 395 θήλεα
ηλικίας 15 - 20 ἐτῶν	406 ἄρρενα καὶ 406 θήλεα,

τὰ δὲ τῆς δευτέρας τάξεως ἦσαν ἐν ὅλῳ 388, ἦτοι·

ηλικίας 7 - 13 ἐτῶν	114 ἄρρενα καὶ 114 θήλεα
ηλικίας 15 - 20 ἐτῶν	94 ἄρρενα καὶ 94 θήλεα.

Μετὰ δὲ ταῦτα εὗρομεν τὴν συνάφειαν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τῶν ὑποκειμένων, τῆς τελειότερας καὶ τῆς ἀτελεστερας, πρὸς τὴν νοητικὴν ἱκανότητα κατὰ τοὺς παντοίους βαθμοὺς αὐτῆς.

Μεταχειρίσθημεν δὲ εἰς τὰς συσχετίσεις ταύτας τὴν μέθοδον τῶν κατὰ βαθμὸν διαφορῶν ἐν τῇ σειρᾷ ἐπιτυχίας (Rank differences method) κατὰ Spearman, ἧς ὁ τύπος εἶναι

$$\rho = 1.6 \frac{\Sigma(\alpha - \beta)^2}{v(v^2 - 1)},$$

εἰς ἔλεγχον δὲ τῶν πιθανῶν σφαλμάτων τῶν συντελεστῶν τῆς εὐρεθείσης συναφείας ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὸν τύπον,

$$\text{π. σφ.}(\rho) = \pm 0,706 \frac{1 - \rho^2}{\sqrt{v}}$$

Καὶ σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀνιχνεύσει ταύτῃ τὰς μικρότερας ηλικίας 7 - 13 ἐτῶν ἐξετάσαμεν κατ' ἄτομον προφορικῶς, τὸ μὲν, διότι αἱ ηλικιαὶ αὗται, καὶ μάλιστα αἱ μικρότεραι τούτων, δὲν δύνανται νὰ ὑποβάλλωνται εἰς γραπτὴν δοκιμασίαν, τὸ δὲ διότι αἱ μικραὶ ηλικιαὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ ὀδηγῶνται καὶ δι' ἄλλων ἐρωτήσεων εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ἐρωτημένων καὶ τὴν ἀπάντησιν εἰς αὐτά. Τὰς δὲ ηλικίας τὰς ἀπὸ τοῦ 15^{ου} μέχρι τοῦ 20^{ου} ἔτους ὑπεβάλομεν εἰς γραπτὴν ὁμαδικὴν ἐξέτασιν κατὰ κανόνα, εἰς προφορικὴν δὲ μόνον ἐπὶ τῶν κριτηρίων, ἅτινα ἀπῆτουν καὶ διασάφησιν περισσότερο καὶ ὀδηγίας.

Κατ' ἴδιον δὲ τρόπον διὰ συνθετωτέρων κριτηρίων παραπλησίων καὶ ἄλλης πολλαπλῆς ἐξετάσεως ἠλέγξαμεν τὰς ηλικίας τὰς προηγμένας, ἦτοι τὰς ἐπέκεινα τοῦ 20^{ου} ἔτους.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης ταύτης περιελάβομεν εἰς τοὺς ἐπομένους πίνακας.

Καὶ ὁ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1 πίναξ ἐμφαίνει τὸν βαθμὸν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, τῆς τε τελειότερας καὶ τῆς ἀτελεστερας, ἐπὶ ἐκάστης ηλικίας ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Ὁ δὲ ὑπ' ἀριθ. 2 πίναξ δηλοῖ τὸν βαθμὸν τῆς νοητικῆς ἱκανότητος ἐπὶ ἐκάστης ηλικίας ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

ΠΙΝΑΞ 1. Ποσοστὸν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τῶν ἐξετασθέντων.

Ἡλικία	Τελειωτέρα ἠθικὴ συνείδησις			Ἀτελειωτέρα ἠθικὴ συνείδησις			Μ. °Ο.		
	Ἀρρενα	Θήλεα	Μ. °Ο.	Ἀρρενα	Θήλεα	Μ. °Ο.	Ἀρρενα	Θήλεα	Μ. °Ο.
7 ἐτῶν	14,6	12,0	13,3	24,8	21,7	23,3	19,7	16,8	18,3
9 »	19,0	15,5	17,3	22,5	19,8	21,2	20,8	17,2	19,0
11 »	27,8	23,0	25,4	19,0	17,0	18,0	23,4	20,0	21,7
13 »	50,2	46,7	48,5	16,6	14,5	15,6	33,8	30,6	32,2
15 »	62,5	59,8	61,2	14,8	12,7	13,8	38,7	36,3	37,5
17 »	71,7	68,6	70,2	12,0	10,8	11,4	41,8	39,7	40,8
18 »	80,0	76,4	78,2	10,5	8,5	9,5	45,3	42,5	43,9
20 »	87,5	84,8	86,2	8,8	7,0	7,9	48,2	45,9	47,0
Μ. °Ο. ἡλ. 7-13 ἐτῶν	27,9	24,3	26,1	20,7	18,2	19,5	24,3	21,3	22,8
Μ. °Ο. ἡλ. 15-20 ἐτῶν	75,4	72,4	73,9	11,5	9,8	10,7	43,5	41,1	42,3
Γ. Μ. °Ο.	51,6	48,4	50,0	16,1	14,0	15,1	33,9	31,2	32,6

ΠΙΝΑΞ 2. Ποσοστὸν τῆς νοητικῆς ικανότητος τῶν ἐξετασθέντων.

Ἡλικία	Ἀνωτέρα νοητικὴ ικανότης			Μέση νοητικὴ ικανότης			Κατωτέρα νοητικὴ ικανότης			Μ. °Ο.		
	Ἀρρ.	Θήλ.	Μ. °Ο.	Ἀρρ.	Θήλ.	Μ. °Ο.	Ἀρρ.	Θήλ.	Μ. °Ο.	Ἀρρ.	Θήλ.	Μ. °Ο.
7 ἐτῶν	36,4	31,5	34,0	30,0	23,8	26,9	22,2	16,0	19,1	29,5	23,8	26,7
9 »	45,8	47,0	46,4	39,4	30,6	35,0	28,7	22,8	25,8	38,0	33,5	35,8
11 »	57,7	52,8	55,3	46,7	38,3	42,5	34,8	27,7	31,3	46,4	39,6	43,0
13 »	68,8	60,2	64,5	55,4	44,0	49,7	41,6	29,0	35,3	55,3	44,4	49,9
15 »	75,5	68,7	72,1	65,0	57,5	61,3	52,4	40,6	46,5	64,3	55,6	60,0
17 »	82,6	83,0	82,8	73,8	69,7	71,8	58,6	53,8	56,2	71,7	68,8	70,2
18 »	88,5	87,2	87,8	80,6	75,5	78,0	65,8	62,5	64,2	78,3	75,1	76,7
20 »	94,6	90,0	92,3	85,7	80,6	83,2	71,4	68,8	70,1	83,9	79,8	81,9
Μ. °Ο. ἡλ. 7-13 ἐτῶν	52,2	47,9	50,0	42,9	34,2	38,5	29,3	23,9	26,6	42,3	35,3	38,8
Μ. °Ο. ἡλ. 15-20 ἐτῶν	85,3	82,2	83,8	76,3	70,8	73,5	62,0	56,4	59,2	74,6	69,8	72,2
Γ. Μ. °Ο.	68,8	65,0	66,9	59,6	52,5	56,0	45,6	40,2	42,9	58,5	52,6	55,6

Ὁ δὲ ὑπ' ἀριθ. 3 πίναξ περιλαμβάνει τοὺς συντελεστὰς τῆς συναφείας τῆς τελειωτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῆς νοητικῆς ικανότητος ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν 7-20 ἐτῶν, ἀρρένων καὶ θηλέων, ὡσαύτως δὲ τὰ πιθανὰ σφάλματα αὐτῶν.

ΠΙΝΑΞ 3. Συνάφεια τῆς τελειότερας ἡθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος τῶν ἐξετασθέντων κατὰ τοὺς διαφόρους αὐτῆς βαθμούς.

Ἡλικία	Ἀνωτέρα νοητική ἰκανότης		Μέση νοητική ἰκανότης		Κατωτέρα νοητική ἰκανότης		Μ. Ὑ.	
	ρ	π. σφ.	ρ	π. σφ.	ρ	π. σφ.	ρ	π. σφ.
Ἄρρενα								
7-13 ἐτῶν	0,72	0,10	0,54	0,12	0,40	0,12	0,55	0,11
15-20 ἐτῶν	0,84	0,08	0,65	0,11	0,48	0,12	0,66	0,10
Θήλεα								
7-13 ἐτῶν	0,70	0,10	0,47	0,13	0,36	0,13	0,50	0,12
15-20 ἐτῶν	0,78	0,10	0,62	0,10	0,44	0,12	0,61	0,11
Μ. Ὑ. ἀρρένων	0,78	0,09	0,60	0,12	0,44	0,12	0,61	0,11
Μ. Ὑ. θηλέων	0,74	0,10	0,55	0,11	0,40	0,13	0,56	0,12
Γ. Μ. Ὑ.	0,76	0,10	0,58	0,12	0,42	0,13	0,59	0,12

Ὁ δὲ ὑπ' ἀριθ. 4 πίναξ δεικνύει τοὺς συντελεστὰς τῆς συναφείας τῆς ἀτελεστερας ἡθικῆς συνειδήσεως πρὸς τοὺς τρεῖς βαθμούς τῆς νοητικῆς ἰκανότητος ἐπι τῶν ἡλικιῶν 7-20 ἐτῶν, ἀρρένων καὶ θηλέων, ὡσαύτως δὲ τὰ πιθανὰ σφάλματα αὐτῶν.

ΠΙΝΑΞ 4. Συνάφεια τῆς ἀτελεστερας ἡθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος τῶν ἐξετασθέντων κατὰ τοὺς διαφόρους αὐτῆς βαθμούς.

Ἡλικία	Ἀνωτέρα νοητική ἰκανότης		Μέση νοητική ἰκανότης		Κατωτέρα νοητική ἰκανότης		Μ. Ὑ.	
	ρ	π. σφ.	ρ	π. σφ.	ρ	π. σφ.	ρ	π. σφ.
Ἄρρενα								
7-13 ἐτῶν	0,54	0,13	0,60	0,11	0,68	0,11	0,61	0,12
15-20 ἐτῶν	0,63	0,12	0,59	0,09	0,73	0,10	0,68	0,10
Θήλεα								
7-13 ἐτῶν	0,49	0,13	0,57	0,11	0,66	0,11	0,57	0,12
15-20 ἐτῶν	0,58	0,11	0,64	0,10	0,70	0,11	0,64	0,11
Μ. Ὑ. ἀρρένων	0,59	0,13	0,65	0,10	0,71	0,11	0,65	0,11
Μ. Ὑ. θηλέων	0,54	0,12	0,61	0,11	0,68	0,11	0,61	0,12
Γ. Μ. Ὑ.	0,57	0,13	0,63	0,11	0,70	0,11	0,63	0,12

Ὁ δὲ ὑπ' ἀριθ. 5 πίναξ δηλοῖ τοὺς συντελεστὰς τῆς συναφείας τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν νοητικὴν ἱκανότητα καθόλου ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν 7 - 20 ἐτῶν, ἀρρένων καὶ θηλέων, ὡσαύτως δὲ τὰ πιθανὰ σφάλματα αὐτῶν.

ΠΙΝΑΞ 5. Συνάφεια τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καθόλου καὶ τῆς νοητικῆς ἱκανότητος τῶν ἐξετασθέντων.

Ἡλικία	Ἄρρενα		Θήλεα		Μ. °Ο.	
	ρ	π.σφ.	ρ	π.σφ.	ρ	π.σφ.
7 ἐτῶν	0,52	0,12	0,49	0,12	0,51	0,12
9 »	0,56	0,12	0,53	0,12	0,55	0,12
11 »	0,59	0,12	0,55	0,12	0,57	0,12
13 »	0,64	0,12	0,57	0,11	0,61	0,12
15 »	0,65	0,13	0,60	0,12	0,63	0,13
17 »	0,66	0,11	0,62	0,11	0,64	0,11
18 »	0,68	0,11	0,64	0,10	0,66	0,11
20 »	0,71	0,11	0,67	0,11	0,69	0,11
Μ. °Ο. ἡλικιῶν 7-13 ἐτῶν	0,58	0,12	0,54	0,12	0,56	0,12
Μ. °Ο. ἡλικιῶν 15-20 »	0,67	0,12	0,63	0,11	0,65	0,12
Γ. Μ. °Ο.	0,63	0,12	0,59	0,12	0,61	0,12

Ταῦτα γίνονται ἐμφανέστερα ἐκ τῶν ἀντιστοιχῶν γραφικῶν παραστάσεων, αἵτινες κατεσκευάσθησαν ἐκ τῶν ἐν τοῖς πίναξιν ἀναγραφομένων ἀριθμῶν.

Καὶ αἱ μὲν ἐν εἰκόνι 1 γραφικαὶ παραστάσεις ἐμφαίνουσι τὴν συνάφειαν τῆς τελειοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἱκανότητος κατὰ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς αὐτῆς ἐπὶ τῶν κατωτέρων ἡλικιῶν. Κατηρτίσθησαν δ' ἐκ τῶν ἀντιστοιχῶν στηλῶν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 3 πίνακος.

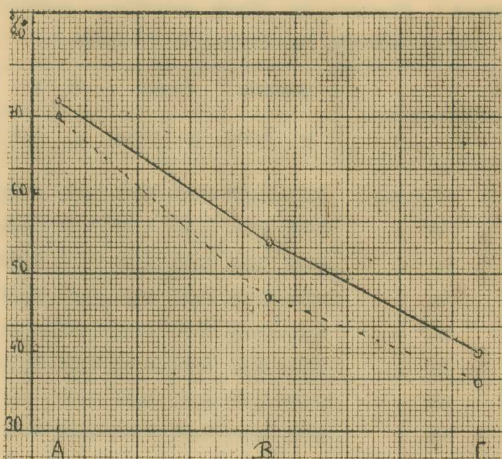
Αἱ δ' ἐν εἰκόνι 2 δεικνύουσι τὴν συνάφειαν τῆς τελειοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἱκανότητος κατὰ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων ἡλικιῶν. Κατεσκευάσθησαν δ' ἐκ τῶν ἀντιστοιχῶν στηλῶν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 3 πίνακος.

Αἱ δ' ἐν εἰκόνι 3 ἐμφαίνουσι τὴν συνάφειαν τῆς τελειοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἱκανότητος κατὰ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς αὐτῆς ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν 7 - 20 ἐτῶν κατὰ μέσον ὄρον. Κατηρτίσθησαν δ' ἐκ τῶν ἀντιστοιχῶν στηλῶν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 3 πίνακος.

Αἱ δ' ἐν εἰκόνι 4 δηλοῦσι τὴν συνάφειαν τῆς ἀτελειοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἱκανότητος κατὰ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς αὐτῆς ἐπὶ τῶν κατωτέρων

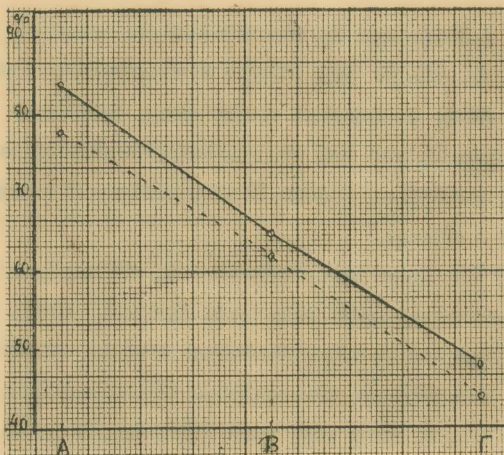
ήλικιων. Κατεσκευάσθησαν δ' ἐκ τῶν ἀντιστοίχων σπηλῶν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 4 πίνακος.

Αἱ δ' ἐν εἰκόνι 5 δεικνύουσι τὴν συνάφειαν τῆς ἀτελεστέρας ἠθικῆς συνειδήσεως

Εἰκ. 1 Ἄργενα — Ἀθήνα

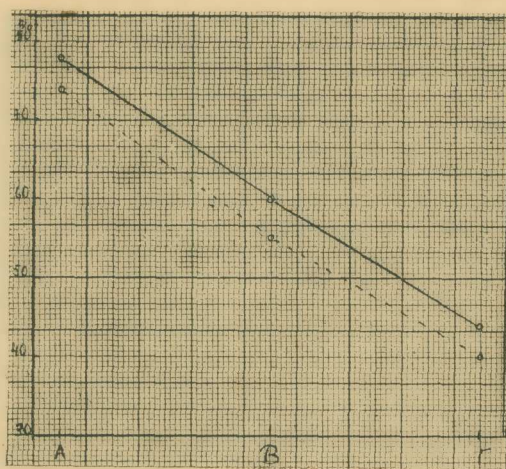
Συνάφεια τῆς τελειότερας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος ἐπὶ τῶν κατωτέρων ἡλικιῶν.
A, B, Γ βαθμοὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος.

Εἰκ. 2 Ἄργενα — Ἀθήνα

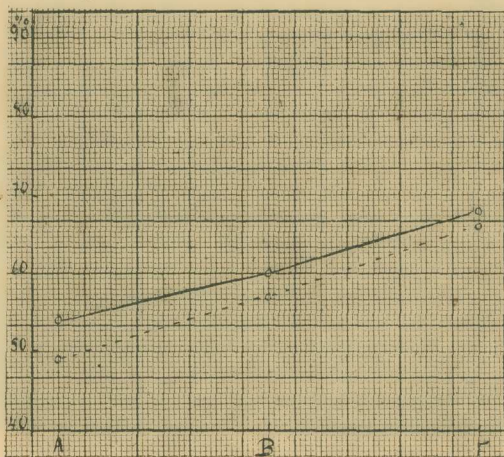
Συνάφεια τῆς τελειότερας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων ἡλικιῶν.
A, B, Γ βαθμοὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος.

καί τῆς νοητικῆς ικανότητος κατὰ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων ἡλικιῶν. Κατηρτίσθησαν δ' ἐκ τῶν ἀντιστοίχων στηλῶν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 4 πίνακος.

Εικ. 3 Ἀρρενα — Θήλεα

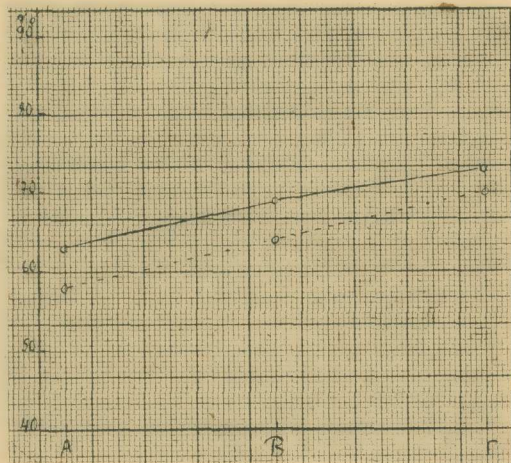
Συνάφεια τῆς τελειοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ικανότητος ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν 7-20 ἐτῶν κατὰ μέσον ὄρον. A, B, Γ βαθμοὶ τῆς νοητικῆς ικανότητος.

Εικ. 4 Ἀρρενα — Θήλεα

Συνάφεια τῆς ἀτελειοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ικανότητος ἐπὶ τῶν κατωτέρων ἡλικιῶν. A, B, Γ βαθμοὶ τῆς νοητικῆς ικανότητος.

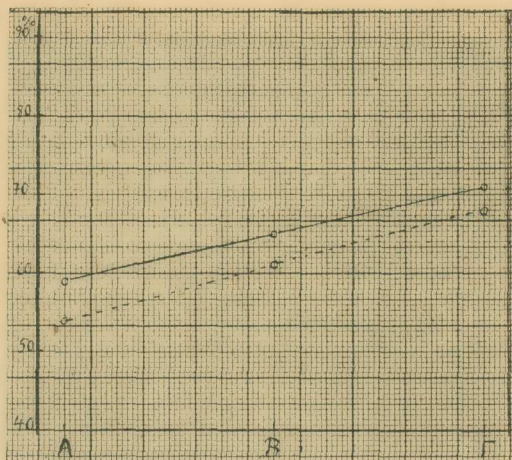
Αί δ' ἐν εἰκόνι 6 ἐμφαίνουσι τὴν συνάφειαν τῆς ἀτελεστέρας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος κατὰ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς αὐτῆς ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν

Εἰκ. 5 ἄρρενα — θήλεα

Συνάφεια τῆς ἀτελεστέρας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων ἡλικιῶν.

A, B, Γ βαθμοὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος.

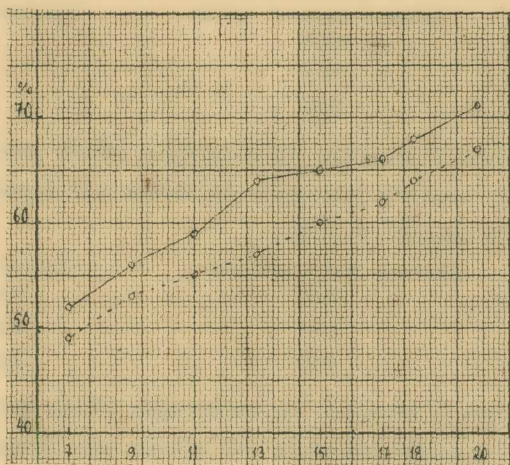
Εἰκ. 6 ἄρρενα — θήλεα

Συνάφεια τῆς ἀτελεστέρας ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν 7-20 ἐτῶν κατὰ μέσον ὄρον.

A, B, Γ βαθμοὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος.

7-20 ετών κατά μέσον όρον. Κατεσκευάσθησαν δ' εκ των αντίστοιχων στηλών του ύπ' αριθμόν 4 πίνακος.

Αι δ' εν εικόνι 7 γραφικαί παραστάσεις δηλοῦσι τήν συνάφειαν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος καθόλου ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν 7-20 ετών. Κατηρτίσθησαν δ' εκ των αντίστοιχων στηλών του ύπ' αριθμόν 5 πίνακος.

Εικ. 7 Ἀρρενα — Θήλεα

Συνάφεια τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος καθόλου.

Συνάγονται δ' εκ τῆς ὅλης ἐξετάσεως ἡμῶν ταύτης ἐπὶ μέρους πορίσματα τὰ ἐξῆς.

1. Ὑπάρχει συνάφεια ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ νοητικῆς ἰκανότητος καθόλου εἰπεῖν (πίνακες 3, 4, 5)¹.

	Κατώτεροι ἡλικίαι 7-13 ετών	Ἀνώτεροι ἡλικίαι 15-20
Ἀρρενα	0,58	0,67
Θήλεα	0,54	0,63
Μ. Ὁ.	0,56	0,65

2. Ἡ τελειοτάτη ἠθικὴ συνείδησις προϋποθέτει καὶ ἀνωτάτην κανονικὴν νοητικὴν ἰκανότητα ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων (πίναξ 3, γραφ. παραστ. 1, 2, 3).

	Κατώτεροι ἡλικίαι 7-13 ετών	Ἀνώτεροι ἡλικίαι 15-20 ετών
Ἀρρενα	0,72	0,84
Θήλεα	0,70	0,78
Μ. Ὁ.	0,71	0,81

¹ Μεγάλην συνάφειαν λέγομεν τὴν ἔχουσαν συντελεστὴν 0,67 καὶ ἄνω, οὐσιώδη δὲ τὴν ἔχουσαν 0,34-0,66, μικράν δὲ τὴν ἔχουσαν συντελεστὴν κατώτερον τοῦ 0,34.

Ἄλλὰ δὲν ἰσχύει κατὰ κανόνα καὶ τὸ ἐναντίον. Ἡ ἀνωτάτη δῆλα δὴ νοητικὴ ἰκανότης δὲν συνεπάγεται πάντως καὶ τελειοτάτην ἠθικὴν συνειδήσιν.

3. Οὐσιώδης εἶναι ἡ συνάρφεια τῆς τελειοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν μέσην κανονικὴν νοητικὴν ἰκανότητα ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων (πίναξ 3, γραφ. παραστ. 1, 2, 3).

	Κατώτεραι ἡλικίαι 7 - 13 ἐτῶν	Ἐνώτεραι ἡλικίαι 15 - 20 ἐτῶν
Ἄρρενα	0,54	0,65
Θήλεια	0,47	0,62
Μ. Ὁ.	0,51	0,64

4. Μικροτέρα εἶναι ἡ συνάρφεια τῆς τελειοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν κατωτέραν κανονικὴν νοητικὴν ἰκανότητα ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων (πίναξ 3, γραφ. παραστ. 1, 2, 3).

	Κατώτεραι ἡλικίαι 7 - 13 ἐτῶν	Ἐνώτεραι ἡλικίαι 15 - 20 ἐτῶν
Ἄρρενα	0,40	0,48
Θήλεια	0,36	0,44
Μ. Ὁ.	0,38	0,46

5. Οὐσιώδης εἶναι ἡ συνάρφεια τῆς ἀτελεστοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν ἀνωτέραν κανονικὴν νοητικὴν ἰκανότητα ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων (πίναξ 4, γραφ. παραστ. 3, 4, 5).

	Κατώτεραι ἡλικίαι 7 - 13 ἐτῶν	Ἐνώτεραι ἡλικίαι 15 - 20 ἐτῶν
Ἄρρενα	0,54	0,63
Θήλεια	0,49	0,58
Μ. Ὁ.	0,52	0,61

6. Οὐσιώδης εἶναι ἡ συνάρφεια τῆς ἀτελεστοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν μέσην κανονικὴν νοητικὴν ἰκανότητα ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων (πίναξ 4, γραφ. παραστ. 3, 4, 5).

	Κατώτεραι ἡλικίαι 7 - 13 ἐτῶν	Ἐνώτεραι ἡλικίαι 15 - 20 ἐτῶν
Ἄρρενα	0,60	0,69
Θήλεια	0,57	0,64
Μ. Ὁ.	0,59	0,67

7. Μεγάλῃ εἶναι ἡ συνάρφεια τῆς ἀτελεστοτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν κατωτέραν κανονικὴν νοητικὴν ἰκανότητα ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων (πίναξ 4, γραφ. παραστ. 3, 4, 5).

	Κατώτεραι ἡλικίαι 7 - 13 ἐτῶν	Ἐνώτεραι ἡλικίαι 15 - 20 ἐτῶν
Ἄρρενα	0,68	0,73
Θήλεια	0,66	0,70
Μ. Ὁ.	0,67	0,72

8. Παραπλησία πρὸς τὴν συνάρφειαν, ἣν ἐμφανίζουσιν αἱ ἡλικίαι 15 - 20 ἐτῶν,

είναι καθόλου εἰπεῖν ἢ συνάφεια τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς νοητικῆς ἰκανότητος ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν τῶν μᾶλλον προηγμένων.

	Ἡλικίαι 15 - 20 ἐτῶν	Ἡλικίαι 21 - 40 ἐτῶν
Τελειότερα ἠθικὴ συνείδησις καὶ νοητικὴ ἰκανότης	0,64	0,65
Ἀτελεστερά ἠθικὴ συνείδησις καὶ νοητικὴ ἰκανότης	0,66	0,68

Προκύπτουσι δ' ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους τούτων πορισμάτων γενικώτερα πορίσματα τὰ ἐπόμενα.

Ἡ συνάφεια τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν νοητικὴν ἰκανότητα δὲν εἶναι σύμμετρος καὶ τελεία.

Ἡ τελειότερα ἠθικὴ συνείδησις προϋποθέτει πάντως ἀνωτέραν νοητικὴν ἰκανότητα, μάλιστα δ' ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων ἡλικιῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει κατὰ κανόνα καὶ τἀνάπαλιν. Ἡ ἀνωτέρα δηλαδὴ νοητικὴ ἰκανότης δὲν συνεπάγεται πάντως καὶ ἠθικὴν συνείδησιν τελειότεραν.

Πολλῶν πλείονας ἀποχρώσεις κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ τὰ φύλα ἐμφανίζει ἡ συνάφεια τῆς τελειότερας ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν μέσην καὶ τὴν κατωτέραν νοητικὴν ἰκανότητα, ἐτι δὲ ἡ συνάφεια τῆς ἀτελεστερας ἠθικῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν νοητικὴν ἰκανότητα κατὰ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς αὐτῆς.

Σημειωτέον δὲ ὅτι παραπλήσια εἶναι καὶ τὰ πορίσματα, ὅσα περὶ τοῦ ζητήματος τούτου συνήγαγον οἱ ξένοι ἐρευνῆται¹.

Καὶ τοῦτο δὲ σημειωτέον ὅτι πρὸς τὰ πορίσματα ταῦτα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης συμφωνεῖ καὶ ἡ συνήθης παρατήρησις.

Ἡ παρατήρησις αὕτη δεικνύει πράγματι ὅτι ἠθικὴν συνείδησιν δύναται νὰ ἔχῃ καὶ ὁ ἐν τῇ κατωτάτῃ βαθμίδι τῆς νοητικῆς ἰκανότητος ἰστάμενος ἄνθρωπος, μόνον ὅτι ἡ συνείδησις αὕτη εἶναι ἀτελεστερά, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι οἱ κατὰ κανόνα ἠθικοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες ἔρχονται εἰς ἐπίγνωσιν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ ἔχουσι συναίσθησιν τῆς ὑποχρεώσεως καὶ διαφέρουν πρὸς ἠθικὴν ἐνέργειαν, εἶναι καὶ εὐφυεῖς ἀναλόγως, οἱ δὲ ἀνωτάτην κεκτημένοι ἠθικὴν συνείδησιν ἔχουσι καὶ ὑπερτάτην εὐφυΐαν.

Καὶ τὸ πόρισμα δὲ τῆς ἐρεύνης ἡμῶν, καθ' ὃ ἡ ὑπερτέρα νοητικὴ ἰκανότης δὲν συνεπάγεται πάντως σύμμετρον ἠθικὴν συνείδησιν, κυροῖ ἡ παρατήρησις τοῦ συνήθους βίου. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι εὐφύεστατοι, οἵτινες εἶναι μᾶλλον ἢ ἤττον ἀνά-

¹ M. RULAND, Die Entwicklung des sittlichen Bewusstseins in den Jugendjahren, 1923. — J. PALLUCH, Die sittliche Einsicht, ἐν Zeitschrift f. angew. Psychologie, 30, 1928, καὶ ἄλλοι.

σθητοι πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀρχάς, καὶ ἄλλοι, οἵτινες καὶ πᾶσαν ἐπινοοῦσι κακίας μορφήν καὶ ἀκάθεκτοι φέρονται πρὸς αὐτήν.

Ἐρμηνεύει δὲ τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης ταύτης ἡ βαθυτέρα ἐξέτασις τῶν πραγμάτων. Εἰς τὴν γένεσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς τελειότερας ἠθικῆς συνειδήσεως δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ὑπαρξίς νοητικῆς ἰκανότητος, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ὡς ὅρος πρώτιστος καὶ φύσις ἀγαθῆ, ἥτοι ἔμφυτος προδιάθεσις, εὐαισθησία ἠθικῆ, ἅμα δὲ λόγος καὶ ἔθος, δῆλον ὅτι διδασκαλία καὶ ἀσκησις καὶ καθόλου ὀρθῆ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ἐπίδρασις, ὡς ἐδίδαξεν ἡ Ἑλλάς¹, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη.

Διὰ τοῦτο δὲ μόνος ὁ κατὰ κανόνα ἄνθρωπος, ὁ ἔμφυτον ἔχων τὴν αἰδῶ καὶ τὴν δίκην καὶ τᾶλλα στοιχεῖα, ἐξ ὧν καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ὑποχρεώσεως ἐκβλάστανει καὶ τὸ διαφέρον πρὸς ἠθικὴν ἐνέργειαν, ἐὰν ἔχη καὶ νοητικὴν ἰκανότητα ὑπερτέραν καὶ τύχη ὀρθῆς ἀγωγῆς, δύναται νὰ ἀνάγῃ εἰς μὲν ὁμοίωσιν ἠθικῆς συνειδήσεως τελειότερας, διότι ἡ ὑπερτέρα νοητικὴ ἰκανότης διὰ τῆς γνώσεως καταυγάζει τὴν συνείδησιν καὶ ἀνάγει τὰς τοιαύτας ψυχὰς εἰς τὸ ὕψος τῶν ἠθικῶν ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν, ὑπεγείρει δὲ συναισθήματα ὑπερτάτης ἡδονῆς καὶ ἄγει ἕκαστον νὰ ἀκολουθῇ εἰς τὰς ἰδέας ταύτας καὶ τὰς ἀξίας τὰς ἀνωτάτας. Καὶ ὀρθῶς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ Σωκράτης ἐδίδαξεν ὅτι εἰς τὴν τελείαν γνῶσιν συνακολουθεῖ ἡ ἀρετὴ² καὶ ὁ Πλάτων θαυμασιῶς ἐν τῷ Συμποσίῳ ἐξῆρε τὴν ἀπὸ τῆς θέας τῶν ἰδεῶν μακαριότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὁρμήν, μεθ' ἧς αὕτη φέρεται πρὸς ἐκείνας³.

Ὁ δὲ μὴ ἔχων τὴν προσήκουσαν ἠθικὴν καταβολὴν καὶ μὴ τυχὼν ἅμα ὀρθῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας, καὶ ἄκρος ἐὰν εἶναι εἰς λόγον εὐφυΐας, δὲν θὰ εἶναι πάντως καὶ ἠθικῆς εὐσυνειδησίας ὑπόδειγμα καὶ τῆς ἀρετῆς κανὼν, δύναται δὲ μᾶλλον οὗτος καὶ τὴν ὑπάρχουσαν ἀσθενῆ ἠθικὴν συνείδησιν νὰ συμπνίγῃ καὶ νὰ καταπατῇ τὰς ἠθικὰς ἀρχάς, ὅσας ἡ σωφρονοῦσα ἀνθρωπότης ὡς φάρους καθώρισεν, ἵνα εἰς τὸ ἀγαθὸν κατευθύνωσι τὸν ἀνθρώπινον βίον, καὶ νὰ ἀποβαίνῃ ἀναίσθητος ὅλως καὶ ἀνάληγτος τοῦ ἀχαλινώτου πάθους καὶ τῆς κακίας ὑπηρέτης, τοιοῦτος, οἷον ὁ Πλάτων ἐν τῇ Πολιτείᾳ παρέστησε τὸν ἄγριον τύραννον, ὁ Ἑλληὴν φιλόσοφος, ὅστις πρῶτος ἐπύργωσε τὸν κόσμον τῶν αἰδίων ἠθικῶν ἀξιῶν⁴.

¹ Πλάτ. Νόμοι 766 A «Ἄνθρωπος — παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχὼν καὶ φύσεως εὐτυχοῦς θεϊότατον ἡμερώτατον τε ζῶον γίνεσθαι φιλεῖ, μὴ ἰκανῶς δὲ ἢ μὴ καλῶς τραφὲν ἀγριώτατον ὅποσα φύει γῆ». — Ἀριστ. Ἠθ. Νικομ. K 10 1179 β 20 κ. ἐξ. — Ψ. Πλουτ. π. παίδων ἀγωγῆς, 4.

² Πλάτ. Πολ. 401 E κ. ἐξ. — Ἀριστ. Ἠθ. Νικομ. K 10, 1179 β 20 κ. ἐξ., B 1, 1103 α 31 κ. ἐξ. κ. ἄλλ.

³ Συμπόσ. 210 A κ. ἐξ. — Φαῖδρ. 250 B κ. ἐξ.

⁴ 571 A κ. ἐξ.

RÉSUMÉ

La présente étude relate les conclusions d'une série de recherches qui se rapportent à la corrélation de la conscience morale et de l'intelligence.

1. Y a-t-il une corrélation entre la conscience morale et l'intelligence?
2. Quel est le degré de cette corrélation selon l'âge et le sexe?

Les présentes recherches avaient pour but de répondre à ces questions.

Sujets.—Les sujets sur lesquels ont porté nos expériences ont été pour la plupart d'une intelligence normale; nous avons d'autre part examiné d'autres sujets, qui présentaient une anormalité, pour pouvoir expliquer plus exactement les questions que nous étudions. Mais aujourd'hui nous annonçons seulement les conclusions de nos recherches sur les sujets normaux.

Les sujets sur lesquels ont été faites nos expériences, étaient en totalité au nombre de 2.600; soit a) 2.000 normaux, 1.000 garçons et 1.000 filles, c'est-à-dire: 250 de chacun des âges suivants: 7, 9, 11, 13, 15, 17, 18 et 20 ans. b) 600, soit 300 garçons et 300 filles, de 21 à 40 ans; c'étaient des élèves d'écoles de différents degrés et catégories, et des étudiants et étudiantes de l'Université. Les sujets âgés de plus de 20 ans appartenaient à des milieux différents des sciences et des arts ainsi qu'à des professions similaires plus pratiques.

Tests.—Nous avons étudié la conscience morale de nos sujets à l'aide des tests suivants:

1. Appréciation de l'acte d'un enfant qui a trouvé une montre sur son chemin et l'a remise à la police.
2. Appréciation de l'acte d'un enfant qui, ayant désobéi à un ordre de sa mère, a causé ainsi la mort de son petit frère.
3. Appréciation de l'acte d'un jeune homme, orphelin de père et qui, pour défendre sa mère, a étranglé son oncle parce qu'il se conduisait brutalement envers celle-ci.
4. Appréciation de l'acte d'un jeune homme, qui, désirant voyager, a obtenu d'une banque, grâce à un faux, des fonds appartenant à son patron.
5. Comparaison et classement de ces trois derniers actes du point de vue de leur gravité.

Nous avons examiné d'un autre côté l'intelligence de nos sujets à l'aide des tests suivants:

1. Complément de textes présentant des lacunes.
2. Rédaction de propositions avec des mots donnés.
3. Recherches de ressemblances et de différences.
4. Recherches d'analogies.
5. Recherches de relations causales.

6. Recherches d'absurdités logiques.
7. Recherches de paralogismes.
8. Compréhension de jeux de mots.
9. Énigmes à deviner.
10. Solution de problèmes mathématiques.
11. Solution de doutes se rapportant à l'activité pratique.

La totalité de nos observations s'est élevée au chiffre de 41.600.

Conclusions. — Les conclusions partielles auxquelles a abouti notre recherche sont les suivantes :

1. Il y a une corrélation entre la conscience morale et l'intelligence.
2. La conscience morale la plus parfaite présuppose une intelligence normale supérieure, à tous les âges, tant chez les garçons que chez les filles. Mais le contraire n'est pas nécessairement vrai, c'est-à-dire que l'intelligence la plus élevée n'entraîne pas une conscience morale plus parfaite.
3. La corrélation entre la conscience morale plus avancée et une intelligence moyenne est essentielle à tous les âges et chez les deux sexes.
4. La corrélation entre la conscience plus avancée et une intelligence inférieure est moindre à tous les âges et chez les deux sexes.
5. La corrélation entre la conscience morale la moins avancée et l'intelligence la plus développée est essentielle à tous les âges.
6. La corrélation entre la conscience morale la plus imparfaite et une intelligence moyenne est essentielle à tous les âges et chez les deux sexes.
7. La corrélation entre la conscience morale la plus imparfaite et une intelligence inférieure est grande à tous les âges et chez les deux sexes.
8. La corrélation entre la conscience morale et l'intelligence chez les sujets d'âge avancé est en général semblable à celle observée chez les adultes de 15 à 20 ans.

De ces conclusions partielles résultent les conclusions générales suivantes :

1. La conscience morale la plus parfaite présuppose certainement une intelligence supérieure, surtout aux âges supérieurs des deux sexes. Mais le contraire n'est pas toujours vrai. C'est-à-dire que l'intelligence ne suit pas toujours la conscience morale la plus parfaite.
2. La corrélation entre la conscience morale la plus parfaite et l'intelligence moyenne et l'intelligence inférieure selon les trois degrés présente plus de nuances.

Il est à noter que les conclusions de nos recherches scientifiques coïncident avec les conclusions d'autres savants. L'observation commune suffirait à démontrer l'exactitude de ces recherches. Cette observation démontre en effet que l'être inférieur intellectuellement peut avoir une conscience morale mais que cette conscience est imparfaite. D'autre part, les êtres

susceptibles de comprendre les principes moraux et les obligations, et de s'intéresser aux actes moraux, sont relativement intelligents; les êtres ayant une conscience supérieure ont aussi une intelligence supérieure.

La conclusion de notre investigation selon que l'intelligence supérieure n'entraîne pas dans tous les cas une conscience morale analogue, confirme la remarque de la vie courante. Il y a des êtres très intelligents qui sont plus ou moins insensibles aux principes moraux; et d'autres, qui conçoivent toute forme de méchanceté et se portent irrésistiblement vers elles.

Un examen plus approfondi confirme les conclusions de cette investigation.

Pour qu'il y ait genèse et développement de la conscience morale parfaite, l'existence de l'intelligence est insuffisante; par contre, on notera comme conditions indispensables: une nature prédisposée à la vertu, une certaine sensibilité morale, et, de plus, du bon sens et l'habitude, c'est-à-dire, l'enseignement et la pratique, et, généralement, la bonne influence du milieu social. C'est ce que la Grèce a enseigné la première, et, plus tard la science moderne. L'homme normal, qui possède naturellement la pudeur, la justice, et tous autres éléments d'où proviennent la conscience de l'obligation et le sens de l'action morale, s'il possède encore une intelligence supérieure, et s'il peut jouir d'une bonne éducation, pourra atteindre à une conscience morale plus parfaite, parce que l'intelligence supérieure éclaire la conscience par la connaissance, et élève ces âmes à la hauteur des idées et des principes moraux; elle fait naître des sentiments d'une volupté suprême et porte chaque individu à suivre ces idées ainsi que les valeurs les plus élevées. C'est à juste titre que Socrate a enseigné que la connaissance parfaite est suivie par la vertu et que Platon, dans son «Banquet», a admirablement mis en relief la béatitude de l'âme à la vue des idées, et l'élan avec lequel l'âme se porte vers elles. Celui qui ne possède pas une prédisposition morale et qui n'a pas reçu une éducation et une culture correctes, même s'il est extrêmement intelligent, ne sera certainement pas un modèle de conscience morale et une règle de vertu. Il pourra étouffer la conscience morale existante et violer les principes moraux que la sagesse humaine a établis comme des phares pour guider la vie humaine vers le bien; il pourra devenir complètement insensible, esclave de la passion effrénée et de la méchanceté; il sera semblable à celui que la philosophie grecque, qui la première a édifié le monde des principes moraux éternels, a défini comme le tyran.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΒΟΡΕΑ ΘΕΟΦΙΛΟΥ, Ψυχολογικά πειραματικά έρευνα. 'Η πορεία τής ανάπτυξεως τής ήθικής συνειδήσεως, εν Πρακτ. 'Ακαδημίας 'Αθηνών, 15, 1940 — 'Ανάλεκτα, 4, 1941.
2. FRÖBES J., Lehrbuch d. experim. Psychologie, 2, 1929.

3. GREGOR A. u. VOIGTLÄNDER E., Die Verwahrlosung, ihre klinisch - psychologische Bewertung und ihre Bekämpfung, Berlin, 1918.
4. JACOBSONH - LASK L., Die Fernaldsche Methode zur Prüfung des sittlichen Fühlens, ἐν *Zeitschr. f. ang. Psychologie*, 1920, Beiheft 24.
5. ΚΙΣΣΑΒΟΥ ΜΑΡΙΑΣ, Ψυχολογικαὶ πειραματικαὶ ἔρευναι. Ἡ ἠθικὴ συνειδήσις. Α'. Ἡ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, 1939.
6. KOLB E., Die sittliche Entwicklung des Herauswachsenden, 1922.
7. PALLUCH J., Die sittliche Einsicht männlicher Schulentlassener Fürsorgezöglinge, ἐν *Zeitschr. f. ang. Psychologie*, 30, 1928.
8. RIBBESELL P., Über die Beziehung zwischen Intelligenz und Moralität bei jugendlichen Verwahrlosten, ἐν *Zeitschr. f. pädag. Psych.*, 20, 1919.
9. RULAND M., Die Entwicklung des sittlichen Bewusstseins in den Jugendjahren, 1923.
10. STÖRRING G., Die sittlichen Forderungen und die Frage ihrer Gültigkeit, 1920.

ΚΡΙΤΙΚΗ. — Κριτικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὸν Ἡσύχιον, ὑπὸ Μιχαὴλ Στεφανίδου.*

Τὸ Λεξικὸν τοῦ Ἡσυχίου (τοῦ τέλους τῆς 4^{ης} μ. Χ., ἑκατ.) δύναται νὰ ὀνομασθῇ δευτέρα ἔκδοσις τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Διογενειανοῦ (περὶ τὴν 2^{αν} μ. Χ. ἑκατ.). Εἶναι συλλογὴ λέξεων ἀσυνηθίστων καὶ διαλεκτικῶν τύπων ἢ γλωσσῶν, μὲ πολλὰς τὰς μεταγενεστέρως προσθήκας καὶ τὰς μεταλλαγὰς λημμάτων.

Ἡ λεπτομερὴς ἔρευνα τοῦ Ἡσυχιανοῦ Λεξικοῦ ἄγει ἡμᾶς νὰ θεωρήσωμεν διττὸν τὸν χαρακτήρα του, ὡς δημοτικίζοντα καὶ ὡς φυσιογνωστικόν, καὶ ὃ μὲν δημοτικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τοῦ τίτλου: «Περιεργοπένητες» τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Διογενειανοῦ, τὸν ὁποῖον τίτλον πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν δηλοῦντα ὅτι τὸ Λεξικὸν ἐγράφη μὲ σύστημα ἐκλαίκευτικὸν διὰ πτωχοῦς φιλομαθεῖς, εἶναι δ' ἀφ' ἑτέρου ἢ φυσιογνωστικότης τοῦ Λεξικοῦ ἄμεσος συνάρτησις τοῦ δημοτικισμοῦ του. Ἀναμφιβόλως δέ, τὸν ἀριθμὸν τῶν φυσικῶν λέξεων μιᾶς γλώσσης κοινῆς, πρέπει νὰ τὸν θεωρήσωμεν ὡς ἀντιστρόφως ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀπόστασιν τῆς γλώσσης ταύτης ἀπὸ τοῦ λαοῦ. Καὶ οἱ δύο δ' αὐτοὶ χαρακτήρες τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ἡσυχίου καθιστοῦν τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου δυσχερῆ διὰ τὸν μὴ φυσικὸν φιλόλογον, δυσκολωτέραν δ' ὅμως διὰ τὸν ἄπορον τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων.

Κατωτέρω δίδω μερικὰς ἐρμηνείας μου εἰς γλώσσας τοῦ Ἡσυχίου, ὡς συνέχισαν τῶν εἰς Ἡσύχιον κριτικῶν μου παρατηρήσεων.

* MICH. STEPHANIDES, Observations critiques à Hesychius.